

زیارت قبور و دلایل عالمان شیعه بر مشروعیت آن

عالمان شیعه بر مشروع بودن زیارت قبور نظر دارند و در طول تاریخ، ادله ای برای اثبات شرعی بودن آن اقامه کرده اند. برخی از این دلایل ها، مشروعیت زیارت ...

خبرگزاری مهر-عالمان شیعه بر مشروع بودن زیارت قبور نظر دارند و در طول تاریخ، ادله ای برای اثبات شرعی بودن آن اقامه کرده اند. برخی از این دلایل ها، مشروعیت زیارت قبور رسول خدا(ص) و ائمه معصوم(ع) و اولیای الهی را اثبات کرده و برخی دیگر بر مشروعیت و جواز مطلق زیارت قبر مؤمن دلالت دارد. در منابع شیعی، دلایل ذیل بر جواز (اباحه و استحباب) زیارت قبور اقامه شده است:

1) دلایل قرآنی

از آیات خدا، به دست می آید که مرده انسان باید در خاک دفن شود. قرآن در داستان هابیل و قابیل، از مبعوث شدن کلاهی از جانب خداوند برای آموزش دفن میت در خاک سخن گفته است. (مائده: 31) همچنین قبر را به عنوان جایگاه انسان مرده معرفی می کند (عبس: 21) بازگشت انسان ها را نیز به خاک می داند. (طه: 55). در قرآن به صراحت دستوری برای رفتن به زیارت قبور یا منع از آن وجود ندارد، ولی عالمان شیعه تلاش کرده اند حکم جواز این کار را از قرآن به دست آورند. آنان برای اثبات این مشروعیت، با استناد به آیات 64 سوره نساء 32 سوره حج و 84 سوره توبه به این نتیجه رسیده اند که زیارت قبر نبی مکرم اسلام(ص)، معصومان (ع) بزرگان دین و مؤمنان، مشروع است

2) قول، فعل و تقریر معصومان(ع)

پس از منع اولیه پیامبر از زیارت قبور در صدر اسلام، ایشان امر به زیارت قبور فرمود. گزارش های متعددی از رفتن پیامبر به زیارت مزار مادرشان قبرستان بقیع و مزار شهدا در کتب تاریخی و حدیثی موجود است. علاوه بر آن، تأکید رسول خدا بر زیارت قبر ایشان از مضامینی است که در روایات نبوی وجود دارد. بنابراین، سنت زیارت قبر پیامبر اولین بار توسط خود ایشان سفارش شده است. سیره کلام معصومان نیز همین بوده و شیعیان را به این کار تشویق می کردند. کثرت توصیه های ایشان به زیارت قبور و فراوانی سیره آنان در این زمینه، شک و شبهه ای درباره مشروعیت و جواز و استحباب آن باقی نمی گذارد. در روایات فراوانی از ائمه اطهار(ع) بر زیارت قبور، به ویژه قبور چهارده معصوم(ع) تأکید شده است. عالمان فراوانی به این روایات استناد کرده و در آثاری خاص، با عناوینی همچون «المزار» به این موضوع پرداخته اند. اندیشمندان شیعی غیر از آیات و روایات از دلایلی همچون اجماع، سیره، فطرت، عقل، اخلاق، انتفاع بردن و سهله و سمحه بودن اسلام، در این زمینه استفاده کرده اند.

3) اجماع

از ادله ای که شیعیان برای اثبات مشروعیت زیارت، بدان استناد جسته اند اجماع و اتفاق نظر جمیع مذاهب اسلامی است. البته باید در نظر داشت دانشمندان اصولی امامیه معتقدند: زمانی اجماع دارای اعتبار و حجیت است که کاشف از رأی معصوم باشد، و گرنه برای مطلق اجماع، اعتبار شرعی قایل نیستند. در هر صورت، دلیل «اجماع» برای اسکات خصم، بسیار کارساز است؛ زیرا فقهای مذهب حنفی و مالکی و شافعی قایلند که اجماع مطلقاً دارای حجیت و اعتبار است؛ اما فقهای مذاهب ظاهری و حنبلی قایل شده اند که اجماع دارای اعتبار نیست مگر اجماع صحابه و یا بعضی از بزرگان اهل سنت.

نکته دیگر آنکه اجماع شیعیان بر مشروعیت زیارت قبور، اجماع مدرکی است و غرض از نقل آن، تنها اشاره به شیوع و فراگیری عام این قول در میان شیعه است و اینکه همه شیعیان بر مشروعیت زیارت قبور، اتفاق نظر دارند.

4) سیره

از ادله دیگری که علمای شیعه به آن تمسک حسته اند «سیره» است. سیره بردو نوع است. سیره متشرعه که عبارت است از راه و شیوه عملی مسلمانان بر انجام کاری یا ترک آن. این سیره نیازی به امضای شارع ندارد زیرا عملی است که آنها از خود شارع اخذ کرده اند.

دوم سیره عقلا، که عبارت است از راه، روش و شیوه عملی همه دارندگان عقل، اعم از مسلمانان و غیر مسلمانان که در اصطلاح،

به این سیره «بنای عقلا» نیز گفته می شود. سیره عقلا اگر به معنای سیره آنها منهای عقل و دیانت باشد باید به امضای شارع برسد تا به رسمیت برسد.

5) فطرت

«فطرت» دارای ویژگی های ذیل است: معرفت و آگاهی و بینش فطری گرایش های عملی انسان تحمیلی نیست. بلکه ریشه در نهاد او دارد. نه مانند علم حصولی است که از بیرون آمده باشد. با فشار و تحمیل نمی توان آن را زایل کرد. بنابراین، تغییر پذیر نیست و به عبارت دیگر، ثابت و پایدار است. اگر چه ممکن است تضعیف شود. فراگیر و همگانی است؛ چون حقیقت هر انسانی با این واقعیت سرشته شده است. از ارزش حقیقی برخوردار بوده و ملاک تعالی اوست؛ زیرا بینش و گرایش انسان متوجه هستی محض و کمال مطلق است و از این رهگذر، تفاوت بین انسان و جان داران باز شناخته می شود.

6) عقل

در زیارت قبور، برخی به دلیل «عقل» تمسک جسته اند و رجحان زیارت اموات نزد جمیع عقلا را غیر قابل انکار دانسته اند. تبیین های این دلیل به قرار ذیل است.

الف- عقل حسن بزرگ داشت هر کسی را که به خدا نزدیک است درک می کند خواه زنده باشد خواه مرده. یکی از راه های بزرگداشت مقربان درگاه الهی، که از دنیا رفته اند، زیارت قبور آنان است.

ب- اگر بپذیریم که روح پس از مرگ باقی است و میت از اینکه ما به زیارت قبرش برویم انبساط روحی پیدا می کند، باید پذیرفت که رفتن به زیارت نوعی احسان به میت است و نیکویی احسان از مدرکات عقلی اولی است.

7) اخلاق

مرحوم محمد تقی مجلسی در ذیل حدیثی، زیارت قبور را از زاویه علم اخلاق نگریسته است. اسحاق بن عمار از امام کاظم(ع) پرسید: آیا روح مؤمنی که از دنیا رفته به زیارت و دیدار خانواده و کسان خود می آید؟ امام پاسخ داد: بله پرسید: چند وقت یکبار می آید فرمود: به مقدار فضایی که آنان دارند به ایشان رخصت دیدار می دهند. بعضی از آنان هر روز به دیدارشان می آیند و بعضی هر دو روز یک بار خانواده و خویشان خود را زیارت می کنند. بعضی دیگر از ایشان هر سه روز یکبار. اسحاق می گوید: من از طرز گفتار آن حضرت چنین فهمیدم که می فرماید: کمتر مهلتی به ایشان رخصت می دهند هفته ای یکبار است. یا کمتر از یک هفته رخصت به ایشان داده نمی شود. از آن حضرت پرسیدم در چه ساعاتی به زیارت می آیند؟ فرمود: هنگام زوال آفتاب یا اندکی پیش از زوال خورشید و خداوند فرشته ای را به همراه او گسیل می دارد که آنچه او را خوشحال می سازد به او نشان دهد و آنچه او آن را دوست نمی دارد از او بپوشاند و او شادمانی اهل خود را ببیند و با چشم و دل روشن و مسرور باز گردد.

مرحوم مجلسی استفاده علامه حلی از این حدیث را برای اثبات مکرر رفتن به زیارت قبور، مردود می داند مگر با این توجیه که چون اموات به دیدار احیا می آیند زندگان نیز باید برای بازدید به زیارت قبورشان بروند.

8) انتفاع زائر و مزئور

زیارت برای زیارت کننده و زیارت شونده دارای فوایدی است. زیارت آثاری برای زائر دارد که در روایات نیز بیان شده است. بسیاری از روایات پس از امر به زیارت، آثار قبر را چنین بیان کرده اند. زیارت قبر موجب عبرت گرفتن، زهد در دنیا، یادآوری مرگ و آخرت، نرمی دل و جاری شدن اشک چشم.

9) سهل و سمح بودن دین اسلام

این دلیل را ایت الله سبحانی به این صورت تقریر کرده است: اسلام، دین سهل و سمح است همچنین پیامبر اسلام(ص) فرمود: آیین اسلام، آیین استواری است و با آن به رفق و مدارا وارد شوید.

فرض کنید مادر مؤمنی فرزند رشید خود را از دست داده و جسد او را زیر خروارها خاک دفن کردند و قلب او سوزان است. تنها چیزی که می تواند او را تسلی دهد زیارت قبر فرزندش است. در این صورت، بازداشتن مادر از چنین عمل عقلایی، که در همه

جهان رواج دارد، مایه فشار روحی وی خواهد بود. آیا ممکن است شریعت اسلام از چنین عملی نهی کند، آن گاه دین را سهل و
سمح نامید؟

.....

برگرفته از مقاله «زیارت قبور و دلایل عالمان شیعه بر مشروعیت آن» نوشته دکتر مهدی فرمانیان